

Fra Ernesto til "El Ché"

Filmanmeldelse. *Motorcykel Dagbog* (*Diarios de motocicleta* / *The Motorcycle Diaries*), Brasilien, Argentina, Chile, Peru og USA, 2004.
Instruktion: Walter Salles.

Af [HENRIK HOLCH](#)

Den brasilianske instruktør Walter Salles' nyeste film er en road movie, der skildrer den unge Ernesto Guevaras rejse gennem Latinamerika og hans voksende politiske bevidsthed, dvs. hans gradvise transformation til "El Ché" – den cubanske revolutionshelt. Filmen er smuk, og den undgår behændigt at blive kontamineret af revolutionsromantik. Motorcykel Dagbog afsætter ikke et nyt spor i moderne filmkunst. Men den er absolut værd at se.

I 1971 ansøgte Jørgen Leth Det Danske Filminstitut om økonomisk støtte til en filmatisering af Ernesto "Ché" Guevaras rejседagbøger (*Notas de Viaje* – bedre kendt under titlen *Diarios de motocicleta*, dvs. *The Motorcycle Diaries*). Selvom han faktisk blev bevilget pengene, blev filmen aldrig realiseret af Leth. Det blev den til gengæld over tredive år senere – af den brasilianske filminstruktør Walter Salles. Havde Leth realiseret projektet, havde filmen givetvis taget sig anderledes ud. Men det er en helt anden sag.

Walter Salles (f. 1956) er uden tvivl et af de største navne på den brasilianske filmscene i 90'erne og 00'erne. Han debuterede i dokumentarfilmgenren, men fik sit internationale gennembrud i 1998 med spillefilmen *Central Station* (*Central do Brasil*), der vandt en Guldbjörn i Berlin og blev nomineret til to Oscars. En film, der sikrede ham adgang til de store penge i filmindustrien.

Søgen efter nye veje og identitet er de centrale temaer hos Walter Salles, der generelt arbejder med at skabe realistiske miljø- og personskildringer i sporet efter *cinema nôvo-instruktøren* Nelson Pereira dos Santos' fortolkning af den italienske neorealisme. Disse temaer gør sig også gældende i hans nyeste film. Den kommer vi til om lidt.

"El Ché"

Vi kender det alle sammen – portrættet af Ernesto "Ché" Guevara, en af de mest politisk betydningsfulde mænd i Sydamerika. Det sidder på t-shirts over alt i verden. Som en venstreorienteret statement, der åbenlyst flirter med det revolutionsromantiske. Ché Guevara er om nogen symbolet på den 3. verdens selvstændighedskamp. Et potent ikon for socialismen.

Ernesto Guevara blev født i en middelklassefamilie i Buenos Aires i Argentina i 1928. Efter næsten at have færdiggjort sine studier i medicin rejste han sammen med vennen Alberto Granado gennem Sydamerika i 1952. På sin anden rejse gennem Sydamerika, to år senere, mødte han Raúl og Fidel Castro i Mexico, og sluttede sig til deres guerillahær i oprøret mod den cubanske diktator Batista. Da Castro tog magten og indførte et socialistisk étparti-styre på Cuba i 1959, blev Guevara udnævnt til industriminister og leder af Nationalbanken. Efter fiasko med sine programmer forlod han Cuba og

Walter Salles: *Motorcykel Dagbog* (2004)

forsøgte at skabe revolution efter cubansk mønster i Bolivia. I oktober 1967 blev han fanget nær den lille provinsby Vallegrande i det sydlige Bolivia og henrettet uden dom. En voksmaske af hans ansigt blev sendt til Argentina for at bevidne hans død. De følgende år skabte Fidel Castro en personkult omkring Ché inden for Cuba, der hurtigt blev eksporteret til resten af verden. Jean-Paul Sartre, der havde nær tilknytning til kommunismen, og som så den cubanske revolution som en mulighed for at skabe en ny form for socialisme, kaldte ham "det mest fuldendte menneske i vor tid". På Cuba, hvor befolkningen som bekendt fastholdes i at leve under et system, der forstår sig selv som socialistisk, synger skolebørnene stadig hver morgen: "Kommunistiske pionerer - vi skal blive som Ché".

Ché, der holdt glødende taler om nødvendigheden af, at kampen for social retfærdighed antog militant karakter, og som skrev lyrik om maskingeværernes rytme i kamp, levede stærkt og døde ung. Det var dét, der – sammen med hans romantiske image – sikrede ham hans nærmest mytologiske status på den radikale venstrefløj verden over.

Hvordan blev denne intellektuelle middelklassedreng fra Buenos Aires til en af det 20. århundredes revolutionære hovedskikkelser? Hvad betingede transformationen? Svaret skal ifølge Walter Salles' *Motorcykel Dagbog* søges i hans første rejse gennem det sydamerikanske kontinent. Det er her, at Guevara stifter bekendtskab med den sociale uretfærdighed. Med arbejdsløshed. Med fattigdom. Med kapitalistisk udbytning. Med mennesker uden håb. Og det er her, at hans politiske bevidsthed – indignationen og viljen til forandring – vækkes.

Filmen

Motorcykel Dagbog vakte stor opmærksomhed i Cannes i maj måned, hvor den længe figurerede som en af favoritterne til at vinde De Gyldne Palmer (der som bekendt i stedet gik til Michael Moores stærkt omdiskuterede *Fahrenheit 9/11*).

Filmen er skabt sammen med manuskriptforfatteren José Rivera, der har adapteret historien fra Ernesto Guevaras rejsedagbøger og rejsefællen Alberto Granados optegnelser (*Con el Ché por America Latina*) fra deres over 12.000 km lange motorcykeltur i 1952. Walter Salles har forklaret, at filmen er et resultat af over to års nøje research, hvor han og Rivera nøjsommeligt fulgte Guevara og Granados rute gennem det sydamerikanske kontinent – og endte ud på Cuba, hvor de mødtes med både Guevara-familien og aldrende Granado, der fungerede som konsulent på filmen.

Filmen spiller 128 minutter, dvs. lidt længere end normal spillefilmslængde. Men den er effektivt klippet og føles ikke lang.

Motorcykel Dagbog beretter, hvordan en ung mand ved navn Ernesto Guevara, kaldet "Fuser", sammen med vennen Alberto Granado, begiver sig igennem Sydamerika på Albertos upålidelige motorcykel, en Norton 500 fra 1939 – med øgenavnet "La Poderosa", dvs. "Den Almægtige". Ernesto er medicinstuderende med speciale i spedalskhed; Alberto er biokemiker. Deres mål er at nå fra Buenos Aires til Caracas i Venezuela inden Albertos 30 års fødselsdag. I begyndelsen af filmen opulles deres baggrund for at rejse – rastløshed, ungdommelig nysgerrighed og eventyrlyst. Rejsen kommer til at vare i alt otte måneder, og Alberto fungerer som Ernestos vigtigste dialogpartner i det, der mest alt har karakter af en *road movie*.

Road movien er en genre, som Walter Salles igen og igen vender tilbage til og endevender. Road-filmen, der fik sit gennembrud med Dennis Hoppers *Easy Rider* (1969), men også kendes fra film som Michelangelo Antonionis *Professione: Reporter* (1975, *The Passenger*), Wim Wenders' *Im Lauf der Zeit* (1976, *Undervejs*), David Lynchs *Wild at Heart* (1990, *Vilde hjerter*) og Oliver Stones *Natural Born Killers* (1994), er en minimalt defineret genre; den har kun ét konstituerende træk – nemlig at det *at rejse* udgør et helt centralt træk. Hos Walter Salles rejser karaktererne først og fremmest i søgen efter sig selv. Det

Motorcykel Dagbog. Ernesto og Alberto forlader Buenos Aires (billedkilde: www.themotorcyclediaries.net).

er ikke blot rejsen som en fysisk bevægelse i tid og rum, der skildres. Det er også rejsen som en mental eller erkendelsesmæssig størrelse. I *Motorcykel Dagbog* er der for protagonisten Guevara tale om en bevægelse fra Ernesto til "El Ché".

De to sektioner - svir på motorcykelrejsen og vækkelsen i det pedestre

Motorcykel Dagbog har en episodisk struktur, hvor de to mænds rejse fra sted til sted (fra Argentina over Chile, Peru, Colombia og slutteligt Venezuela) og deres møder med forskellige mennesker tjener til at konfrontere forskellige registre af den latinamerikanske virkelighed.

Filmen kan uden større besvær opdeles i to sektioner. Første sektion strækker sig frem til, at Albertos motorcykel endegyldigt bryder sammen i det sydlige Chile – efter en karambolage med en flok køer. I denne sektion, der er uden nogen egentlig udvikling, berettes der om makkerparrets forsøg på at charmere piger, om Albertos fantasifulde påfund for at blive tilbudt kost og logi og om deres konstante problemer med motorcyklen, som de ikke har råd til at få repareret. Denne del indeholder mange humoristiske øjeblikke, som dog indimellem udarter sig til ren falde-på-halen-komedie (de utallige styrt på motorcyklen). De morsomste replikker leveres generelt af Alberto, en notorisk lystløgner, der af Ernesto udnævnes som "Argentinas sexambassadør", fordi han konstant er liderlig. Hvor Alberto er udfarende og kåd, er den astmatiske Ernesto mere indadvendt og reflekterende. Desuden har han til Albertos store fortrydelse svært ved at være uærlig.

I anden sektion af filmen, hvor de to mænd må fortsætte rejsen til fods, på ladet af lastbiler eller med båd kommer de for alvor tæt på den latinamerikanske befolkning. Skildringen af Ernestos politiske vækkelse bliver her det centrale – og som en konsekvens heraf glider Alberto efterhånden ud i filmfortællingens periferi.

I Atacama-ørkenen i Chile møder de et fattigt par, der har været udsat for forfølgelse, fordi de er kommunister. Dette par, der ikke blot rejser for at rejse, men for at finde et arbejde, så de kan opretholde eksistensen, gør et stort indtryk på Ernesto, der i et brev til moderen konstaterer: "Her ændrer verden sig – eller også er det en selv, der ændrer sig." Kort efter udfører Ernesto sin første protest mod den kapitalistiske udbytning, da han kaster en sten efter en lastbil, der fragter nødlidende daglejere ud til det farlige arbejde i Anacondaminerne. På vejen til Cuzco i Peru møder de to venner en inkabonde, der fortæller, at han er blevet fordrevet fra sin egen overskudsgivende jord, og da de kommer til Cuzco, den gamle hovedstad inden spaniernes kolonisering, taler de med udstødte inkaindianske kvinder, der aldrig har gået i skole. Disse interviewagtige scener virker improviserede og ægte – og de hører med til de øjeblikke, der i diegesen er bestemmende for Ernestos politiske modning. Et centralt replikskifte, der indeholder antydningen af Ernesto som den kommende El Ché, finder sted, da de to venner når til ruinbyen Machu Picchu. Alberto foreslår at stifte et parti, der kunne varetage de fattige inkabønders interesser over for kapitalen, hvortil Ernesto siger: "Revolution uden våben – du må være gal".

Efter et ophold i Lima ankommer de to kammerater til spedalskhedskolonien San Pablo, hvor de slår sig ned som frivillige i tre uger. Her falder filmen til ro. Vi følger Ernestos arbejde – og ser bl.a. hvordan han vinder patienternes hengivenhed og respekt ved at bryde reglen om, at læger skal bære handsker. Filmens dramatiske klimaks kommer den aften, hvor Ernesto fylder 24 år. Her holder han først en tale, der lige så godt kunne have været holdt af Ché. Derpå forlader han sin egen fødselsdagsfest for at svømme over Amazon-floden, der adskiller de raske fra de syge, så han kan fejre dagen med sine patienter. Den lange svømmetur over floden, som ingen har krydset før, viser en solidaritet med de elendige, der rækker helt ind i døden, men "illustrerer" samtidig overgangen fra Ernesto til "El Ché". Efter opholdet i San Pablo når de to venner endelig til Caracas i Venezuela. Målet er for Ernesto forlenet med en eksistentiel tyngde: "Jeg er ikke længere mig", skriver han i sin dagbog.

Motorcykel Dagbog. Ernesto og Alberto i Atacama-ørkenen (billedkilde: Sandrew Metronome Filmdistribution).

Sydamerikanske billeder

Det hele er iscenesat med stor klarhed i billedkompositionerne og med en udstrakt brug af beherskede, glidende panoreringer og kamerakøreture. Koncentrerede nærbilleder af slidte kulminearbejders ansigter veksler med større, registrerende billeder af storladne landskaber. Resultatet er en smukt sanset film båret af en antropologisk nysgerrighed og iagttagelsesevne - der gør, at man fuldstændig giver sig hen til fascinationen af Sydamerika. Man tager ikke fejl i dette: Salles er selv forelsket i dette kontinent og dets mennesker.

Går man til filmen ud fra en præference for en modernistisk orienteret avantgarde, vil man uvægerligt blive skuffet. *Motorcykel Dagbog* er ikke en film, der bryder med de filmretoriske konventioner og klichéer, dvs. en film, der udfordrer sit publikum stilistisk. Ganske vist er der enkelte *jump cuts* og overspring af centerlinjen undervejs, men generelt lægger filmen sig tæt op ad den klassisk-realistiske Hollywood-film, der kendes på sin "usynlige" redigeringsform, hvor tilskueren umærkeligt føres fra én indstilling til den næste.

I *Motorcykel Dagbog* er kameraet for det meste håndholdt. Men det er også stabilt og roligt – dvs. langt fra frembringelsen af de ekstremt rystede billeder, vi kender fra fx de danske dogmefilm.

Målet for Salles er ikke modernistisk selvtematisering, en synliggørelse af den visuelle skrift, men at skabe et udtryk, der trækker på dokumentarfilmens autenticitetsformende æstetik uden for alvor at blive påfaldende.

Ét stilistisk greb skiller sig dog ud. Som en desautomatiserende effekt brydes Salles' farvemættede billeder tre gange i løbet af filmen op af sort-hvide indstillinger. Første gang det sker, er da Ernesto og Alberto er kommet til Lima i Peru. Ernesto ligger i en hængekøje og læser i en bog om folkelig opstand. Han sænker bogen ned på brystkassen og lukker øjnene. Så klippes der. Vi ser en række sort-hvide billeder af de forfulgte kommunistiske arbejdere, som Ernesto og Alberto mødte i Atacama-ørkenen, og af fattige inkabønder. Vi forstår, at billederne repræsenterer Ernestos *mindscreen* – og at den latinamerikanske virkelighed er ved at komme ind under huden på ham. Det er Ernestos voksende politiske bevidsthed, følelsen af samhörighed med de uretfærdigt behandlede, der her (såvel som de to øvrige gange i filmen) italesættes cinematisk. Hos Salles fungerer den bevidste kunstiggørelse af billederne paradoksalt nok til at gøre disse arbejdere mere nøgne, mere udleverede. Man ihukommer her bemærkningen, som Wim Wenders lod den gamle fotograf Joe sige i *Der Stand der Dinge* (1992, *Tingenes tilstand*): "Life is in color, but black-and-white is more realistic".

Motorcykel Dagbog er en velmenende rejsefilm, der er pakket ind i en smagfuld og nydelig, men måske også lidt for rolig og lidt for smuk æstetik. Spørgsmålet, som her skal stilles, er, om det ikke havde tjent filmen bedre, om den havde været realiseret med en større visuel uro og energi – i pagt med den uro, søgen og længsel, der udgør *road movie-genrens* tematiske kerne.

Den unge Guevara bliver i mexicanske Gael García Bernal's (fremragende) fremstilling nok et menneske, men samtidig forbliver han os underligt fjern. Salles' film er ikke (endnu) et glorificerende portræt af Ché Guevara, men et forsøg på at afdække hans impulser og forudsætninger.

Der ligger ikke et klart didaktisk mål bag filmen, fx oplysning og opdragelse til revolutionær socialistisk virksomhed, og Salles undgår behændigt, at filmen bliver kontamineret af revolutionsromantik.

Hvad vi skal lære af denne film, er, at grelle sociale kontraster, fattigdom og elendige vilkår kan frembringe en militant figur som El Ché. Dét er til stadighed værd at have *in mente* – både når vi betragter de samtidige forhold i Sydamerika, der ikke er stort bedre end i 1952,

Motorcykel Dagbog. Ernesto umiddelbart inden filmens første sort-hvide indstillinger (billedkilde: www.themotorcyclediaries.net).

og når vi forsøger at forstå den terrorisme, der præger den internationale dagsorden i disse år.

Der er kun én scene, jeg helt vil undsige i filmen. Man kan kun beklage, at Salles vælger at fordybe sig så længe i Guevaras dramatiske svømmetur over Amazon-floden. Her bliver symbolismen simpelthen for demonstrativ og letkøbt. Generelt lykkes det dog Salles at få billederne til at fungere som mere end blot illustrationer af Guevaras politiske vækkelse. Filmen handler om et menneske, der som betragter og deltager finder *sin* vej, men den er først og fremmest en forelsket kærlighedserklæring til det sydamerikanske kontinent.

Motorcykel Dagbog afsætter ikke et nyt spor i moderne filmkunst. Men den er absolut værd at se.

Faktaboks

Filmens data

Originaltitel: Diarios de motocicleta

Instruktør: Walter Salles

Manuskript: José Rivera

Producer: Michael Nozik, Edgard Tenenbaum og Karen Tenkhoff

Exec prod: Robert Redford, Paul Webster og Rebecca Yeldham

Fotograf: Eric Gautier

Klip: Daniel Rezende

Lyd: Jean Claude Brisson

Musik: Gustavo Santaolalla

Scenografi: Carlos Conti

Kostumer: Beatriz Di Benedetto og Marisa Urruti

Casting: Walter Rippel

Medvirkende: Gael García Bernal (Ernesto Guevara), Rodrigo de la Serna (Alberto Granado), Mía Maestro (Chichina Ferreyra), Jorge Chiarella (Dr. Bresciani), Gustavo Bueno (Dr. Hugo Pesce), Mercedes Morán, Gabriela Aguilera, Susana Lanteri, Jean Pierre Noher

Teknik: Super 16-til-35mm farvefilm

Billedformat: Widescreen 1:1,85

Sprog: Spansk

Produktionsselskaber: Film Four, Focus Features, South Fork Pictures, Tu Vas Voir Productions, Senator Film Produktion GmbH

International distribution: Pathe International

Dansk distribution: Sandrew Metronome

Land: Brasilien, Argentina, Chile, Peru og USA

Varighed: 128 min.

Premiere: 17.1.2004 Sundance Film Festival; 19.5.2004 Cannes Film Festival; dansk premiere: 20.8.2004 Copenhagen Film Festival - 27.8.2004 i Grand (Kbh.), Dagmar Teatret (Kbh.), Empire (Kbh.), Palladium (Kbh.), CinemaxX (Århus), Palads (Århus), Øst for Paradis (Århus), Biocity (Ålborg), Cafébiografen (Odense) og Kinopalæet (Lyngby).

Filmens hjemmeside: www.motorcyclediaries.net

Walter Salles-filmografi

1991: *A grande arte (Exposure)*

1995: *Socorro Nobre (dok., Life Somewhere Else)*

1996: *Terra estrangeira (Foreign Land)*

1998: *Central do Brasil (Central Station)*

1999: *O primeiro dia/Meia noite (tv-film, Midnight)*

2001: *Abril despedaçado (Bag solen)*

2004: *Diários de motocicleta (Motorcykel Dagbog)*

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF \(? Kb\)](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF \(??? Kb\)](#)

|| [forrige side](#) | [næste side](#) ||

16:9, september 2004, 2. årgang, nummer 8

8